

REGIONÁLNA ANALÝZA VÝDAVKOV SLOVENSKÝCH DOMÁCNOSTÍ

REGIONAL ANALYSIS OF EXPENDITURE OF HOUSEHOLDS IN THE SLOVAK REPUBLIC

Viera Labudová

Abstract

Standard of living refers to the level of wealth, comfort, material goods, and necessities available to a certain socioeconomic class or geographic area. In a narrow sense, economists frequently measure standard of living using GDP. Per capita GDP provides a quick, rough estimate of the total amount of goods and services available per person. The most direct and popular measures of living standards are income and consumption. Income permits individuals or households to obtain goods and services. In contrast, consumption refers to resources consumed. An important aspect of examining the standard of living is the differentiation according to the territorial (regional) division. In this article we focused on characterising the standard of living based on net cash expenditure households converted to 1 household member in the individual regions of Slovakia. The aim of this contribution was to show the possibility of using methods for measuring the similarity of structures (Gatev's coefficient of similarity of structures) for measuring regional disparities of living standard, which are reflected in differentiated structures of net cash expenditure of households. Article deals with the analysis of net expenditures (expenditure structure) of households in the individual regions of Slovakia (NUTS 3) in observed period years from 2001 to 2019. To achieve our objectives, we used Household Budget Survey data collected by the Statistical Office of the Slovak Republic.

Key words: Gatev's coefficient, Household Budget Survey, structure of net money expenditures

JEL Code: D1, D31, I31

Úvod

Hodnotenie alebo porovnávanie krajín, regiónov na základe dosiahnutej životnej úrovne, resp. kvality života obyvateľstva je komplikovaný a mnohorozmerný problém. Životná úroveň sa obvykle definuje ako súhrn všetkých materiálnych, kultúrnych, sociálnych a morálnych

hodnôt, ktoré má obyvateľstvo v danom čase a priestore na uspokojovanie životných potrieb k dispozícii. Pojem životná úroveň je teda veľmi zložitou, vnútorne členenou kategóriou, ktorá sa skladá z celého radu komponentov (Moravová, 1997). Široko koncipovaný pojem životnej úrovne, v rámci ktorého životná úroveň predstavuje bohatstvo, pohodlie, materiálny tovar a potreby, vyjadrený širokým spektrom indikátorov od životného prostredia až po plat a dostupnosť práce uvádza aj Antalová (2016). Ak chceme skúmať životnú úroveň, musíme kvantifikovať jej jednotlivé zložky, ktorých rozmanitosť neumožňuje použitie jedného agregátneho ukazovateľa (Jílek, J. et al., 2001). Pristupuje sa preto k samostatnému hodnoteniu príjmov a spotreby domácností, štandardu bývania, rozsahu a kvality verejných služieb, množstva voľného času a spôsobu jeho trávenia, stavu zdravotníckych služieb, úrovne vzdelania a prístupu k nemu, sociálneho zabezpečenia a sociálnej starostlivosti, možnosti sebarealizácie, možnosti kultúrneho vyžitia, miery osobnej slobody, atď. V užšom slova zmysle sa za životnú úroveň pokladá len úroveň spotreby obyvateľstva a jej štruktúra (Antalová, 2016). Zisťovanie výdavkov domácností je nástroj, prostredníctvom ktorého sa meria spotreba jej členov, vypovedajúca o ich životnej úrovni, o tom, ako sa tieto úrovne menia v priebehu času, a o tom, ako sa mení životná úroveň medzi jednotlivcami a skupinami v ekonomike (Deaton, 2003). Dôležitým hľadiskom skúmania životnej úrovne je jej diferenciácia podľa územnej (regionálnej) príslušnosti sledovanej skupiny obyvateľstva. V tomto článku sme sa pokúsili o charakterizovanie regionálnych disparít v životnej úrovni jednotlivých krajov Slovenska na základe čistých peňažných výdavkov domácností.

1 Zdroje a charakteristika údajovej základne

Štatistika rodinných účtov (ŠRÚ) patrí medzi sociálne štatistiky. Ide o výberové zisťovanie, ktoré sleduje hospodárenie domácností, zisťuje informácie o výške ich výdavkov, výške a štruktúre ich spotreby a o zložení domácností. Považujeme ho za jediný zdroj informácií o výdavkoch domácností vo väzbe na ich príjmy. Okrem toho poskytuje údaje o charakteristike domácnosti a jej členoch, údaje o vybavenosti bytu a domácnosti predmetmi dlhodobej spotreby (Želonková et al., 2018). Využitie výsledkov zisťovania ŠRÚ je široké. Sú využívané na účely analýzy životnej úrovne, pre rozhodovanie v oblasti sociálnej politiky a na medzinárodné porovnanie. Taktiež slúžia ako podklad a zdroj informácií pre sociálnu politiku štátu. Sú nezastupiteľným zdrojom informácií pre inštitúcie, ktorých náplňou je sociálny a ekonomický výskum. Vzhľadom na to, že sme analyzovali údaje za dlhšie časové obdobie, je potrebné uviesť informácie o zásadných zmenách v ich zisťovaní.

Zisťovanie ŠRÚ sa do roku 2004 realizovalo formou kvótného výberu, pričom sa údaje zisťovali počas celého roka (Vlačuha & Kotlár, 2016). V ďalších rokoch sa pri tvorbe súboru spravodajských jednotiek prešlo na používanie náhodného výberu. V rokoch 2013 a 2014 neprebehlo zisťovanie v plnom rozsahu, vykonaný bol iba zber údajov o zložení a príjmoch domácností v 1. štvrtroku. Údaje o príjmoch a výdavkoch boli odhadnuté simuláciou mikroúdajov z výberového zisťovania rodinných účtov za rok 2012. Údaje za roky 2016, 2017, 2018 a 2019 boli odhadnuté simuláciou mikroúdajov výberového zisťovania rodinných účtov za rok 2015 pomocou dostupných externých informácií, prognóz a kvalifikovaných odhadov vybraných demografických, sociálnych a ekonomických ukazovateľov. Údaje boli odhadnuté pre ročné peňažné ukazovatele za vybrané skupiny domácností. Pri simulácii peňažných výdavkov domácností boli použité najmä štvrtročné indexy spotrebiteľských cien za skupiny tovarov a služieb za vybrané skupiny domácností, údaje o spotrebe potravín a vývoj maloobchodných tržieb. Simulácia mikroúdajov rodinných účtov spočívala v simuláciách príjmových a výdavkových položiek domácnosti a jej členov, nesimulovali sa demografické a sociálne charakteristiky. Ich zmena bola premietnutá do súboru mikroúdajov kalibráciou váh štatistických jednotiek podľa vybraných demografických premenných (Kotlár, Hornáček, & Sitárová, 2018; Sitárová & Hornáček, 2019, Stankovičová, 2018). V analýzach sme použili údaje o štruktúre čistých peňažných výdavkov domácností, ktoré boli prepočítané na jedného člena domácnosti za obdobie jedného mesiaca. Výdavky (štruktúra výdavkov) boli členené podľa regionálnej príslušnosti domácnosti¹.

Čisté peňažné výdavky predstavujú sumu hrubých peňažných výdavkov po odpočítaní daní z príjmov a povinných príspevkov do Sociálnej poisťovne a zdravotným poisťovniam. Z hľadiska uspokojovania potrieb sa delia na spotrebné výdavky a ostatné čisté výdavky (Sitárová & Hornáček, 2019). Ostatné čisté výdavky sú získané z ostatných hrubých výdavkov (rôzne platby nespotrebného charakteru, ako dane z príjmov, majetku, povinné osobné poistenie, peňažné dary mimo domácnosť, splátky pôžičiek, veľké výdavky na opravy bytu, domu, nákup akcií a obligácií vrátane výdavkov na hospodárenie domácnosti, ak sú hradené z hotovostných peňažných prostriedkov domácnosti). Spotrebné výdavky zahŕňajú výdavky na tovary a služby nakúpené na konečnú spotrebu domácností, hodnotu tovarov a služieb prijatých v naturáliách a hodnotu tovarov a služieb vyrobených a spotrebovaných tou istou domácnosťou. Rodinné účty v SR majú implementovaný systém klasifikácie spotrebných výdavkov podľa odporúčaní Eurostatu pre národné štatistiky rodinných účtov.

---

¹ Výberovú vzorku v roku 2001 tvorilo 1647 domácností, v roku 2019 to bolo 4785 domácností.

Klasifikácia individuálnej spotreby podľa účelu (COICOP – Classification of individual consumption by purpose) má 12 odborov: Potraviny a nealkoholické nápoje (PNN), Alkoholické nápoje a tabak (ANT), Odievanie a obuv (OO), Bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá (BYV), Nábytok, bytové vybavenie a bežná údržba domu (ZAR), Zdravotníctvo (ZDR), Doprava (DOPR), Pošty a telekomunikácie (SPOJE), Rekreácia a kultúra (REK), Vzdelávanie (VZD), Hotely, kaviarne a reštaurácie (REST) a Rozličné tovary a služby (RTS).

Po prepočítaní peňažného vyjadrenia jednotlivých zložiek čistých peňažných výdavkov na celkových čistých peňažných výdavkoch sme získali ich štruktúru (jej jednotlivé zložky sú vyjadrené v percentách), čo umožňuje vizuálne porovnanie štruktúr peňažných výdavkov, resp. ich častí a kvantifikáciu podobnosti, resp. nepodobnosti dvoch, prípadne viacerých štruktúr. Takýto spôsob porovnania použili napr. Vojtková & Labudová (2010), Labudová (2015), Hurbánková (2020).

2 Podobnosť štruktúr a jej meranie

Na posúdenie a kvantitatívne vyjadrenie štruktúrnych zmien a rozdielu medzi štruktúrami možno použiť miery podobnosti, resp. nepodobnosti (odlišnosti) štruktúr. V prípade dvoch štruktúr, ktorých komponenty sú vyjadrené relatívne, štruktúry sú zhodné len vtedy, ak platí:

$$p_{1k} = p_{2k},$$

kde p_{1k} je podiel k -teho komponentu na celku prvej štruktúry, p_{2k} je podiel k -teho komponentu na celku druhej štruktúry, m je počet komponentov štruktúry ($k = 1, 2, \dots, m$).

Podobnosť, resp. nepodobnosť štruktúr možno posúdiť a kvantifikovať jej veľkosť pomocou rôznych koeficientov podobnosti (nepodobnosti). Tieto koeficienty nadobúdajú hodnoty z určitého intervalu, ktorého jedna hranica značí zhodu štruktúr a druhá ich úplnú odlišnosť. Koeficienty odlišnosti dvoch štruktúr $\mathbf{p}_1$ a $\mathbf{p}_2$ sú najčastejšie konštruované pomocou vzdialeností bodov, ktorými sú štruktúry $\mathbf{p}_1 = [p_{11}, p_{12}, \dots, p_{1m}]$ a $\mathbf{p}_2 = [p_{21}, p_{22}, \dots, p_{2m}]$ graficky znázornené. Predpokladáme, že čím je vzdialenosť týchto bodov v m -rozmernom euklidovskom priestore menšia, tým sú skúmané štruktúry podobnejšie. Pre hodnotenie vzťahov podobnosti je vhodné použiť takú mieru, ktorej hodnoty ležia v intervale $\langle 0,1 \rangle$.

Gatevov koeficient nepodobnosti štruktúr, navrhnutý bulharským štatistikom K. Gatevom, meria absolútne aj relatívne zmeny štruktúr v ich vzájomných súvislostiach. Autor ho nazýva integrálnym koeficientom štruktúrnych zmien. Počítame ho podľa vzťahu:

$$k_1(\mathbf{p}_1, \mathbf{p}_2) = \left[1 - \frac{2 \sum_{k=1}^m p_{1k} p_{2k}}{\sum_{k=1}^m (p_{1k}^2 + p_{2k}^2)} \right]^{\frac{1}{2}} \quad (1)$$

Táto miera nadobúda hodnoty z intervalu $\langle 0,1 \rangle$, ktorého dolná hranica znamená zhodu štruktúr a horná hranica nepodobnosť štruktúr (Frolov & Shukairi, 2020; Petrova, Kalinina & Bondarenko, 2022).

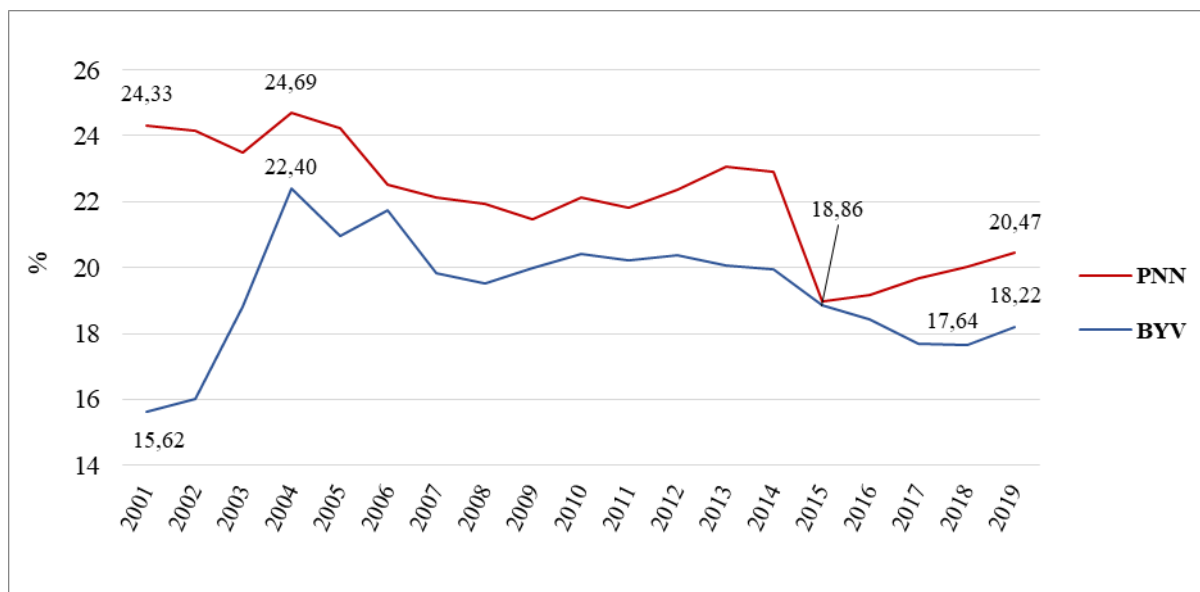
3 Výsledky

Pri sledovaní vývoja štruktúry čistých peňažných výdavkov (CPV) domácností v období rokov 2001 až 2019 sme sa prioritne zamerali na podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje (PNN) a podiel výdavkov na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá (BYV) na čistých peňažných výdavkoch. Tieto dve kategórie výdavkov sú považované za základnú nevyhnutnú spotrebu domácností. V ekonomických teóriách sú tovary a služby patriace do týchto dvoch kategórií charakterizované nízkou cenovou elasticitou. Sociológovia tieto skupiny výdavkov považujú za výdavky, ktoré súvisia s uspokojovaním základných ľudských potrieb (Maslov, 1987).

Podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje na celkových čistých peňažných výdavkoch sa v priebehu rokov 2001 až 2019 postupne znižoval. Pokles nebol kontinuálny, v sledovanom období sa striedali fázy poklesu a následne mierneho rastu (v priemere každoročne o 0,13 p. b.). V roku 2001 predstavovali výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje (PNN) 24,33 % čistých peňažných výdavkov, v roku 2019 len 20,47 % (Obr. 1). Maximálnu hodnotu 24,69 % dosiahli v roku 2004, minimálnu hodnotu 18,99 % v roku 2015. Táto zmena mohla byť spôsobená aj rozdielmi v spôsobe získavania údajov, o ktorých sme sa zmienili v predchádzajúcej časti. K výraznému poklesu podielu týchto výdavkov (o 3,93 p. b.) došlo medzi rokmi 2014 a 2015. Údaje od roku 2016 sú simulované, v ich vývoji možno sledovať len mierny nárast.

Podiel výdavkov na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá (BYV) bol najnižší v roku 2001, kedy dosiahol hodnotu 15,62 %, najvyšší (22,40 %) bol v roku 2004. V období po roku 2004 možno zaznamenať klesajúci trend s miernymi výkyvmi smerom nahor (Obr. 1).

Obr. 1: Vývoj podielu výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje a výdavkov na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá v rokoch 2001 až 2019 na Slovensku (v %)

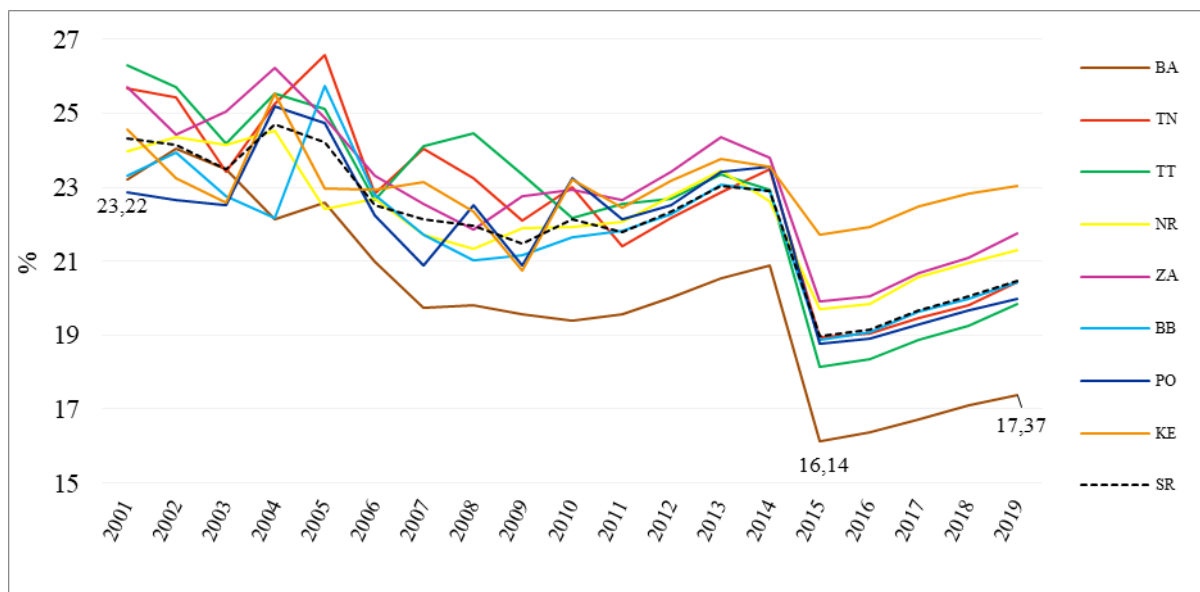
Zdroj: ŠÚ SR, databáza Datacube, vlastné spracovanie

Poznámka: PNN – potraviny a nealkoholické nápoje; BYV – bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá

Najmenej z celkových čistých peňažných výdavkov vynakladali na potraviny a nealkoholické nápoje domácnosti Bratislavského kraja a to takmer v celom období rokov 2001 až 2019. Väčší podiel tejto skupiny výdavkov v porovnaní s celoslovenským priemerom mali do roku 2014 domácnosti Žilinského, Trnavského a Nitrianskeho kraja, od roku 2015 aj domácnosti Košického kraja. Vývoj podielu výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje v jednotlivých krajoch Slovenska kopíruje vývoj tohto podielu výdavkov v celej SR (Obr.2).

Najvyšší podiel výdavkov na bývanie dosiahol v roku 2006 Banskobystrický kraj, kde tieto výdavky predstavovali viac ako štvrtinu celkových výdavkov a v ďalšom období neklesli pod hranicu 19 percent, ďalej to boli Nitriansky a Košický kraj. Najnižší podiel výdavkov na bývanie takmer v celom sledovanom období mal Žilinský kraj (Obr. 3).

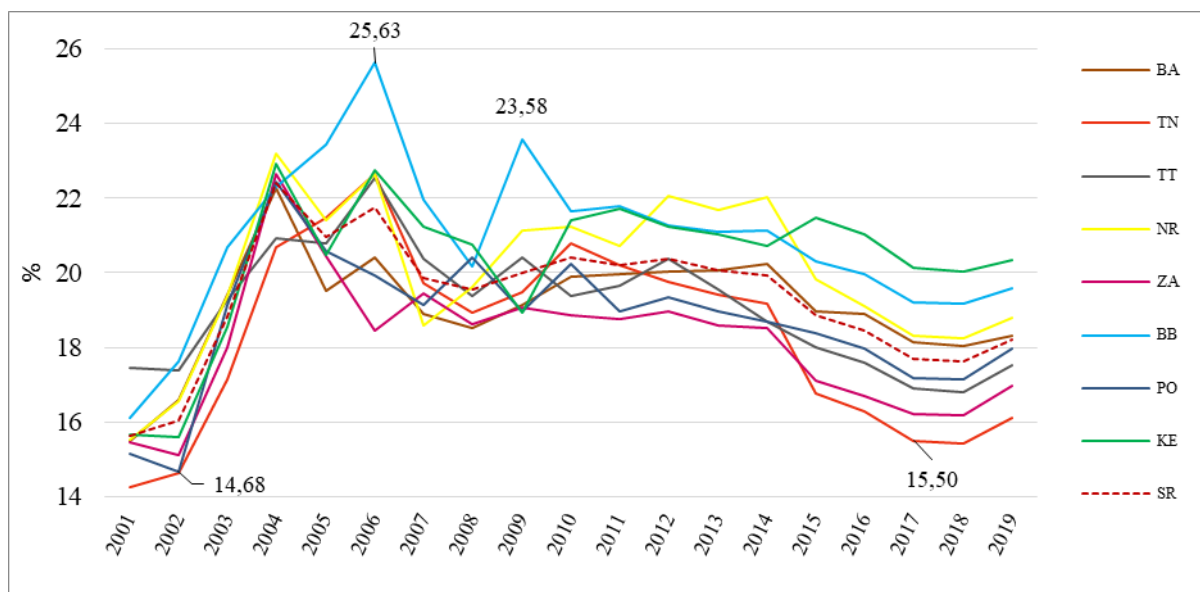
Obr. 2: Vývoj podielu výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje v období 2001 až 2019 v jednotlivých krajoch Slovenska (v %)

Zdroj: ŠÚ SR, databáza Datacube, vlastné spracovanie

Poznámka: BA – Bratislavský kraj, TN – Trenčiansky kraj, TT – Trnavský kraj, NR – Nitriansky kraj, ZA – Žilinský kraj, BB – Banskobystrický kraj, PO – Prešovský kraj, KE – Košický kraj, SR – Slovenská republika

Obr. 3: Vývoj podielu výdavkov na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá v rokoch 2001 až 2019 v jednotlivých krajoch Slovenska (v %)

Zdroj: ŠÚ SR, databáza Datacube, vlastné spracovanie

Poznámka: BA – Bratislavský kraj, TN – Trenčiansky kraj, TT – Trnavský kraj, NR – Nitriansky kraj, ZA – Žilinský kraj, BB – Banskobystrický kraj, PO – Prešovský kraj, KE – Košický kraj, SR – Slovenská republika

Vyčíslené zmeny medzi rokmi 2001 a 2019 naznačujú vo všetkých krajoch pokles podielu výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje, obuv a odievanie, rekreácie a rozličné tovary a služby. Vo všetkých krajoch sa zvýšil podiel výdavkov na bývanie, zdravotníctvo,

dopravu a na pošty a telekomunikácie a s výnimkou Žilinského kraja aj podiel ostatných čistých výdavkov (Tab. 1).

Tab.1: Absolútne zmeny v zložkách štruktúry čistých peňažných výdavkov medzi rokmi 2001 až 2019 v jednotlivých krajoch Slovenska (v p. b.)

	BA	TN	TT	NR	ZA	BB	PV	KE	SK
PNN	-5,85	-5,24	-6,45	-2,66	-3,96	-2,86	-2,86	-1,51	-3,86
ANT	0,04	0,11	-0,81	0,17	-0,28	-0,46	-0,21	-0,25	-0,18
OO	-3,08	-2,32	-2,64	-4,70	-2,03	-3,05	-2,34	-4,88	-3,15
BYV	2,84	1,85	0,08	3,27	1,53	3,48	2,80	4,67	2,60
BZ	0,02	0,40	-1,56	-1,33	-1,47	0,15	-0,10	-0,76	-0,55
ZDR	1,28	1,69	0,91	1,49	1,89	1,17	2,24	1,40	1,51
DOPR	0,66	2,07	4,47	1,53	4,27	1,15	2,19	0,94	2,03
SPOJE	1,23	1,23	0,96	1,07	1,58	1,10	1,71	1,52	1,30
REK	-2,47	-0,99	-1,79	-0,27	-0,26	-0,63	-1,52	-1,52	-1,20
VZD	-0,12	0,22	0,05	0,08	0,31	0,00	-0,14	0,41	0,10
REST	0,84	-0,03	0,03	0,18	-0,47	-0,57	-0,61	-0,70	-0,13
RTS	-0,61	-1,15	-1,80	-1,78	-0,68	-1,52	-1,56	-1,38	-1,31
OČV	5,21	2,16	8,54	2,97	-0,44	2,04	0,40	2,06	2,83

Zdroj: ŠÚ SR, databáza Datacube, vlastné spracovanie

Ak zohľadníme to, že podiely jednotlivých oddelení čistých spotrebných výdavkov sú v štruktúre zastúpené nerovnomerne (najväčší podiel predstavujú výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje a výdavky spojené s bývaním), väčšiu vypovedaciu hodnotu má relatívne vyčíslenie týchto zmien (Tab. 2).

Tab.2: Relatívne zmeny v zložkách štruktúry čistých peňažných výdavkov medzi rokmi 2001 až 2019 v jednotlivých krajoch Slovenska

	BA	TN	TT	NR	ZA	BB	PV	KE	SK
PNN	0,75	0,80	0,75	0,89	0,85	0,88	0,87	0,94	0,84
ANT	1,01	1,04	0,75	1,07	0,91	0,84	0,93	0,92	0,94
OO	0,62	0,71	0,66	0,42	0,72	0,58	0,70	0,39	0,60
BYV	1,18	1,13	1,00	1,21	1,10	1,22	1,18	1,30	1,17
BZ	1,01	1,08	0,73	0,77	0,75	1,03	0,98	0,85	0,89
ZDR	1,77	2,16	1,61	1,96	2,33	1,81	2,60	2,00	2,02
DOPR	1,07	1,22	1,65	1,16	1,55	1,11	1,22	1,10	1,22
SPOJE	1,33	1,41	1,28	1,31	1,57	1,32	1,58	1,45	1,40
REK	0,74	0,87	0,76	0,96	0,96	0,91	0,75	0,79	0,84
VZD	0,81	1,43	1,09	1,15	1,59	1,00	0,79	1,81	1,18
REST	1,18	0,99	1,01	1,04	0,93	0,89	0,90	0,87	0,98
RTS	0,92	0,86	0,78	0,79	0,91	0,82	0,81	0,84	0,84
OČV	1,55	1,27	2,32	1,33	0,95	1,23	1,04	1,28	1,32

Zdroj: Zdroj: ŠÚ SR, databáza Datacube, vlastné spracovanie

Podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje najvýraznejšie poklesol v Trnavskom kraji (o 6,45 p. b., čo je pokles na 0,75 podielu výdavkov v roku 2001) a v Bratislavskom kraji (o 5,85 p. b., čo je pokles na 0,75 podielu výdavkov v roku 2001), k jeho najmenším zmenám došlo v Košickom kraji (pokles o 1,51 p. b.). V Košickom kraji sa, naopak, zvýšil podiel výdavkov na bývanie a to až o 4,67 p. b., čo predstavuje jeho 30 percentné navýšenie. Ďalším krajom, kde výrazne vzrástol podiel týchto výdavkov bol Banskobystrický kraj (nárast o 3,48 p. b., čo predstavuje 1,22 násobné navýšenie). Podiel výdavkov na bývanie ostal takmer nezmenený v Trnavskom kraji.

Rozdiely medzi celými štruktúrami čistých peňažných výdavkov jednotlivých krajov sme merali pomocou Gatevovho koeficienta podobnosti štruktúr (Tab. 4, Tab. 5).

Tab. 4: Hodnoty Gatevovho koeficient podobnosti štruktúr čistých peňažných výdavkov pre dvojice krajov v roku 2001

Kraj	Hodnoty koeficienta podobnosti							
	BA	TN	TT	NR	ZA	BB	PO	KE
BA		0,0795	0,1146	0,0619	0,0956	0,0705	0,0892	0,0752
TN	0,0795		0,0892	0,0560	0,0576	0,0746	0,0919	0,0424
TT	0,1146	0,0892		0,0927	0,0860	0,1155	0,1449	0,0804
NR	0,0619	0,0560	0,09270		0,0714	0,0471	0,0721	0,0432
ZA	0,0956	0,0576	0,0860	0,0714		0,0877	0,0861	0,0719
BB	0,0705	0,0746	0,1155	0,0471	0,0877		0,0560	0,0493
PO	0,0892	0,0919	0,1449	0,0721	0,0861	0,0560		0,0854
KE	0,0752	0,0424	0,0432	0,0432	0,0719	0,0493	0,0854	

Zdroj: Zdroj: ŠÚ SR, databáza Datacube, vlastné spracovanie

Poznámka: BA – Bratislavský kraj, TN – Trenčiansky kraj, TT – Trnavský kraj, NR – Nitriansky kraj, ZA – Žilinský kraj, BB – Banskobystrický kraj, PO – Prešovský kraj, KE – Košický kraj

Tab. 5: Hodnoty Gatevovho koeficient podobnosti štruktúr čistých peňažných výdavkov pre dvojice krajov v roku 2019

Kraj	Hodnoty koeficienta podobnosti							
	BA	TN	TT	NR	ZA	BB	PO	KE
BA		0,1315	0,0749	0,1088	0,1604	0,1147	0,1173	0,1681
TN	0,1315		0,1146	0,0898	0,0538	0,0871	0,0734	0,1220
TT	0,0749	0,1146		0,0890	0,1353	0,0958	0,0879	0,1455
NR	0,1088	0,0898	0,0890		0,0896	0,0431	0,0823	0,0718
ZA	0,1604	0,0538	0,1353	0,0896		0,0839	0,0743	0,0950
BB	0,1147	0,0871	0,0958	0,0431	0,0839		0,0646	0,0728
PO	0,1173	0,0734	0,0879	0,0823	0,0743	0,0646		0,1087
KE	0,1681	0,1220	0,1455	0,0718	0,0950	0,0728	0,1087	

Zdroj: Zdroj: ŠÚ SR, databáza Datacube, vlastné spracovanie

Poznámka: BA – Bratislavský kraj, TN – Trenčiansky kraj, TT – Trnavský kraj, NR – Nitriansky kraj, ZA – Žilinský kraj, BB – Banskobystrický kraj, PO – Prešovský kraj, KE – Košický kraj

Tento spôsob porovnávania umožňuje sledovať nielen rozdiely medzi konkrétnymi časťami štruktúry, ale vyjadriť aj rozdiely medzi celými štruktúrami čistých peňažných výdavkov. V porovnaní s rokom 2001, kedy sa svojou štruktúrou čistých peňažných výdavkov domácností odlišoval od ostatných krajov Trnavský kraj, v roku 2019 sa prejavili výrazné rozdiely medzi štruktúrou výdavkov Bratislavského kraja a ďalších šiestich krajov. Evidentný je nárast rozdielnosti (nepodobnosti štruktúr) hlavne medzi štruktúrami Bratislavského a Košického kraja (2,24-násobný nárast hodnoty Gateovho koeficienta) a Bratislavského a Nitrianskeho kraja (1,76 -násobný nárast hodnoty Gateovho koeficienta) (Tab. 4, Tab. 5).

Záver

Podľa posledných údajov Eurostatu sa v roku 2020 znížili výdavky európskych domácností o 8 %. Príčinou bola izolácia ľudí a obmedzenia v obchodných aktivitách ako následok proticovidových opatrení. K takýmto dramatickým zmenám v spotrebiteľskom správaní došlo prvýkrát od finančnej krízy v roku 2008. Znížil sa podiel výdavkov na reštaurácie, rekreáciu, kultúru, dopravu a obuv, odievanie. Najviac narástol podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje a podiel výdavkov na alkoholické nápoje a tabak. Údaje Eurostatu tiež odhaľujú, že krajiny s najprísnejšími obmedzeniami zaznamenali najdramatickejší pokles spotreby domácností.

Ambíciou tohoto článku bolo zachytiť zmeny v štruktúre spotrebných výdavkov slovenských domácností v období posledných dvadsiatic rokov, ktoré boli poznačené mnohými významnými udalosťami, ako bol napr. vstup Slovenska do EÚ, prechod na novú menu euro, finančná kríza a v posledných rokoch pandémie ochorenia COVID-19. Vplyvu ochorenia COVID-19 na spotrebiteľské správanie domácností sa venovali napr. Hristov et al. (2022), Georgarakos & Kenny (2022). Štatistický úrad SR doteraz nezverejnil údaje, ktoré by umožnili sledovať a kvantifikovať aj vplyv tejto udalosti. Obmedzili sme sa preto len na obdobie rokov 2001 až 2019, ku ktorým boli dostupné porovnateľné údaje. V období rokov 2001 až 2019 sa postupne znižoval podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje (o 3,86 p. b.), a výdavkov na bývanie (o 2,60 p. b.), čo je trend postupne približujúci štruktúru našej spotreby ku štruktúre spotreby krajín Európskej únie. K navýšeniu došlo aj v podiele výdavkov na dopravu (o 2,03 p. b.), spoje (o 1,30 p. b.). O 2,83 p. b. sa zvýšil podiel ostatných čistých výdavkov, čo môže byť spôsobené aj rastúcou zadlženosťou domácností. Významnejší pokles bol zaznamenaný u podiele výdavkov na obuv a odievanie (o 3,15 p. b.), rekreáciu (o 1,20 p. b.) a rozličné tovary a služby (o 1,31 p. b.). Disparity v regionálnom

rozvoji Slovenska sa prejavujú v príjmovej diferenciácii, ktorej dôsledkom sú rozdiely v spotrebiteľskom správaní domácností regiónov Slovenska. Pri hodnotení podobnosti štruktúr čistých peňažných výdavkov domácností jednotlivých krajov Slovenska pomocou mier podobnosti/nepodobnosti štruktúr môžeme konštatovať, že v roku 2001 sa najmenej podobala štruktúra čistých peňažných výdavkov domácností Trnavského kraja pri porovnávaní so štruktúrou výdavkov Bratislavského, Banskobystrického a Prešovského kraja. V roku 2019 sa prejavili výrazné rozdiely medzi štruktúrou výdavkov Bratislavského kraja a ďalších šiestich krajov. Evidentný je nárast rozdielnosti (nepodobnosti štruktúr) hlavne medzi štruktúrami Bratislavského a Košického kraja (2,24-násobný nárast hodnoty Gatevovho koeficienta) a Bratislavského a Nitrianskeho kraja (1,76 -násobný nárast hodnoty Gatevovho koeficienta).

PodĎakovanie

Tento príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 1/0431/22, Implementácia inovatívnych prístupov modelovania rizík v procese ich riadenia v interných modeloch poisťovní v kontexte s požiadavkami direktívy Solvency II

Referencie

- Antalová, M. (2016). Príjmová nerovnosť a spotreba v SR. *Relik 2016: reprodukce lidského kapitálu - vzájemné vazby a souvislosti: sborník příspěvků mezinárodní vědecká conference, 10. a 11. listopad 2016*, Praha, 3–18. <https://relik.vse.cz/2016/download/pdf/15-Antalova-Maria-paper.pdf>
- Deaton, A. (2003). Household Surveys, Consumption, and the Measurement of Poverty. *Economic Systems Research*, 15(2), 135-159. <https://doi.org/10.1080/0953531032000091144>
- Frolov, S., & Shukairi, F. (2020). Bank-centric nature of the financial system of Ukraine: Analysis of the current situation. *Banks and Bank Systems*, 15(3), 184-198. [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15\(3\).2020.16](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.15(3).2020.16)
- Georgarakos, D., & Kenny, G. (2022). Household spending and fiscal support during the COVID-19 pandemic: Insights from a new consumer survey. *Journal of Monetary Economics*, 129(Supplement), S1-S14. <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2022.02.007>
- Hristov, H., Millard, J., Pravst, I., & Janssen, M. (2022). European household spending and socio-economic impacts on food behavior during the first wave of COVID-19. *Front Nutr.*, Aug 3; 9:869091. <https://doi.org/10.3389/fnut.2022.869091>
- Hurbánková, Ľ. (2020). Analysis of Research and Development Expenditure in European Union Countries. ITEMMA 2020: Fourth International Scientific Conference on Recent Advances in Information Technology, Tourism, Economics, Management and

- Agriculture, 137 – 142. Association of Economists and Managers of the Balkans. <https://doi.org/10.31410/ITEMA.2020.137>
- Jílek, J. et al. (2016). *Nástin sociálněhospodářské statistiky*. Praha.
- Kotlár, J., Hornáček, M., & Sitárová, T. (2018). *Príjmy, výdavky súkromných domácností SR za rok 2017 (simulované údaje)*. Bratislava, ŠÚ SR. <https://slovak.statistics.sk>
- Labudová, V. (2015). Household consumer expenditure inequality in Slovakia. *9th Professor Aleksander Zelias International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena*. 127-135.
- Maslow, A. (1987). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row.
- Moravová, J. et.al. (1997). *Sociálněhospodářska statistika II*. Praha: VŠE, Fakulta informatiky a statistiky.
- Petrova, E.A., Kalinina, A.E., & Bondarenko, P.V. (2022). Neural Network Prediction of Economic Structural Changes in the Context of Industry 4.0. New Technology for Inclusive and Sustainable Growth. *Smart Innovation, Systems and Technologies*, 287, 151-162. https://doi.org/10.1007/978-981-16-9804-0_13
- Sitarová, T., & Hornáček, M. (2019). *Príjmy, výdavky súkromných domácností SR za rok 2018 (simulované údaje)*. Bratislava, ŠÚ SR.
- Stankovičová, I. (2018). Analýza spotrebných výdavkov domácností v regiónoch SR ako podklad pre porovnávanie regionálnych nákladov práce. *Relik 2018: reprodukce lidského kapitálu - vzájemné vazby a souvislosti: sborník příspěvků mezinárodní vědecké conference, 8. a 9. listopad 2018*, Praha, 328 – 346. <https://relik.vse.cz/2018/download/pdf/181-Stankovicova-Iveta-paper.pdf>
- Vlačuha, R., & Kotlár, J. (2016). *Štatistika rodinných účtov v krajinách V4*. Bratislava: ŠÚ SR.
- Vojtková, M., & Labudová, V. (2010). Regionálna analýza výdavkov a príjmov domácností v Slovenskej republike. *Ekonomický časopis*, 58(8), 802-820.
- Želonková, V., Hornáček, M., Kotlár, J., Kováčová, Y., Velčická, J., & Glaser-Opitzová, M. (2018). Výberové štatistické zisťovania na Štatistickom úrade SR. *50 rokov Slovenskej štatistickej a demografickej spoločnosti*. Bratislava, 107-125.

Kontakt

Viera Labudová

Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská republika

e-mail: viera.labudova@euba.sk